

کندو کاوی در برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» شبکه‌های استانی

سیدعلیرضا هاشمی^۱

چکیده

موضوع «فرهنگ مردم» از جمله موضوعاتی است که در شبکه‌های محلی و استانی و نیز در برنامه‌های رادیویی سراسری می‌تواند مورد توجه مخاطبان بسیاری قرار گیرد. این نوع برنامه به دلیل اهمیت و گستره موضوعی و به شرط داشتن شکل اجرا و همچنین محتوای پژوهشی مناسب، معمولاً از برنامه‌های پرمخاطب محسوب می‌شود. از این رو بررسی برنامه «فرهنگ مردم» رادیویی در شبکه‌های استانی و در کنار آن، وجود آرشیو موضوعی اسناد، اهمیت پرداختن به موضوع «فرهنگ» و زیرمجموعه مهم آن یعنی «فولکلور» و نیز اهمیت آرشیوسازی فرهنگی را در شبکه‌های استانی نمایان می‌سازد.

کندوکاو در تهیه و تولید برنامه‌هایی با موضوع «فرهنگ مردم» در مراکز استان‌ها و تحلیل اطلاعات به دست آمده، لزوم ایجاد گنجینه اسناد فرهنگ مردم در استان‌ها را نشان می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: رسانه، برنامه رادیویی، شبکه‌های محلی، برنامه فرهنگ مردم،

گنجینه اسناد فرهنگ مردم

۱. دانشجوی دکتری فولکلور از آکادمی علوم تاجیکستان و پژوهشگر مدیریت آموزش و پژوهش
معاونت برنامه‌ریزی و نظارت صداوسیما
400hashemi@gmail.com

مقدمه

فرهنگ و ارتباطات در روابط، همزیست و در عمل انفکاک‌ناپذیرند. این جمله کوتاه تأکیدی بر اهمیت و پیوستگی این دو مقوله دارد. به گفته کرس^۱ هر رفتار و عمل فرهنگی، رویدادی ارتباطی است و هر کنش ارتباطی رویدادی فرهنگی محسوب می‌شود (کرس، ۱۹۸۸: ۳). به نظر تاملینسون^۲ نیز ارتباطات، فرهنگ‌ساز است؛ از آن رو که بُعد عمده ارتباطات، پیوستگی فرهنگ‌ها و ارتباط انسان‌ها به گونه‌ای فرهنگی است (تاملینسون، ۱۹۹۹: ۱۸).

کارلسون^۳ و همکاران نیز معتقدند رسانه، دروازه‌ای است که از طریق آن فرهنگ به افراد منتقل می‌شود؛ اگر چه محتوای رسانه یک عنصر فرهنگی به شمار می‌آید (کارلسون به نقل از دهشیری، ۱۳۸۸: ۱۸۰). از این رو موضوع فرهنگ و اشاعه و انتشار آن از طریق رسانه‌ها دارای این ظرفیت است که عرصه واکاوی‌های فرهنگی و اجتماعی قرار گیرد.

رسانه‌ها این قابلیت را دارند که به عنوان ابزار تعلیمی همراه با روش آموزشی خاص موجبات ارتقای دانش عمومی، آگاهی‌بخشی، توانمندسازی، سوادآموزی اطلاعاتی و آموزش رسانه‌ای را فراهم آورند و در عین حفاظت از هسته فرهنگ، به ارتقای لایه‌های زیرین فرهنگ بپردازند. (همان: ۲۱)

از آنجا که فرهنگ «شیوه ویژه‌ای از زندگی» قلمداد می‌شود و ارزش‌ها، سنت‌ها، باورها و اهداف مادی و سرزمینی را شکل می‌دهد؛ این موضوع همیشه از موضوعات مورد نظر برای ساخت برنامه‌های رادیویی بخصوص در بخش فرهنگ‌عامه یا فولکلور بوده است، همان‌گونه که در گفته استریناتی نیز

-
1. Kress
 2. Tomlinson
 3. Carlsson

کندوکاوی در برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» شبکه‌های استانی ❖ ۱۱

آمده است: «امروزه فرهنگ عامه با رسانه‌های جمعی رابطه تنگاتنگی دارد.» (استریناتی، ۱۳۸۰: ۱۸)

امروزه دستیابی به درکی کامل و همه‌جانبه از ارتباط رسانه و فرهنگ بدون انجام پژوهش‌های چند فرهنگی و مطالعات بین رشته‌ای امکان‌پذیر نیست زیرا رسانه‌های گروهی از یک سو انعکاس زندگی روزمره و تعامل با فرهنگ جمعی به شمار می‌آیند و از سوی دیگر محملی محسوب می‌شوند که پیام‌ها را می‌رسانند و به خلق معانی فرهنگی مبادرت می‌ورزند. (هرور و بای، ۱۳۸۲: ۶۰)

در این بررسی، برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» مراکز استان‌ها با رویکرد آرشیوسازی اسنادی، مورد کندوکاو قرار گرفته است تا از خلال آن به گستره جغرافیایی تهیه و پخش این برنامه‌ها اشاره شود و بر آرشیوسازی اسنادی عناصر فرهنگ مردم هر استان به عنوان یک فرصت فرهنگی در مراکز صداوسیما تأکید گردد.

شیوه مطالعه

اطلاعات این مطالعه با استفاده از پرسشنامه به دست آمده است. پرسشنامه تنظیم شده ابتدا به همراه نامه مربوط به مدیر و مدیران کل اطلاعات و برنامه‌ریزی ۳۳ مرکز استانی^۱ ارسال شد و پس از یک ماه پرسشنامه‌ها عودت داده شد و اطلاعات پایه آن، استخراج گردید. سپس با تنظیم جدول اصلی اطلاعات خواسته شده دسته‌بندی گردید و پس از آن جداول اطلاعات هر یک از سؤالات تنظیم و درصد فراوانی‌ها محاسبه شد.

۱. منظور تقسیم‌بندی مراکز صداوسیمای استان‌هاست.

۱۲ ❖ فصلنامه فرهنگ مردم ایران

با این حال، دقت در پر کردن پرسشنامه یکی از مشکلات نظرسنجی است که این پرسشنامه نیز با این موضوع روبه‌رو بود به طور مثال برخی مراکز به سؤال آخر که در آن «دلیل نداشتن گنجینه فرهنگ مردم در آن مرکز» خواسته شده بود، پاسخ نداده بودند.

تحلیل داده‌ها و جداول

داده‌های این بررسی که از یک پرسشنامه با ۹ سؤال به دست آمده است، تهیه و پخش برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» در مراکز استان‌ها را جستجو می‌کند. در پرسش اول، از «مراکزی که در آنها برنامه رادیویی فرهنگ مردم» تهیه و پخش می‌شود، سؤال شده است. در پرسش دوم، «زنده یا تولیدی بودن» پخش این برنامه، در پرسش سوم، «زمان پخش»، یعنی روزانه یا هفتگی بودن پخش برنامه، در پرسش چهارم «قدمت پخش برنامه» سؤال شده است. در پرسش پنجم، از «مراکزی که در سال ۱۳۹۱ به تولید و پخش برنامه رادیویی فرهنگ مردم» مبادرت ورزیده‌اند و در پرسش ششم، از «مراکزی که در سال جاری این برنامه را تولید و پخش» می‌نمایند، سؤال شده است.

در سؤال هفتم که پرسش مهمی است، «وجود آرشیو (یا گنجینه) فرهنگ مردم» و در پرسش هشتم، از «مواد نگهداری شده در گنجینه» فرهنگ مردم آن مرکز سؤال شده است. در سؤال نهم که توضیحی است، «دلیل نداشتن آرشیو» (یا گنجینه) فرهنگ مردم در مراکزی که برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» دارند، پرسش شده است. در تحلیل داده‌ها گاهی از جداول مربوطه نیز استفاده شده است.

در پاسخ به سؤالی که مربوط به تهیه و تولید برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» در مراکز بود، از مجموع ۳۳ مرکز استانی موجود، تعداد ۲۹ مرکز

کندوکاوی در برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» شبکه‌های استانی ❖ ۱۳

(۸۸ درصد)*، برنامه «فرهنگ مردم» تهیه و پخش می‌کنند و چهار مرکز (۱۲ درصد) شامل مراکز قزوین، کهگیلویه و بویراحمد، کیش و لرستان در شبکه رادیویی استانی خود برنامه «فرهنگ مردم» را تهیه و تولید نمی‌کنند. در پاسخ به سؤال زنده یا تولیدی بودن برنامه «فرهنگ مردم» در مراکز که این نوع برنامه را دارند، داده‌های زیر به دست آمد:

جدول شماره ۱. زنده یا تولیدی بودن برنامه «فرهنگ مردم»

ردیف	مرکز	زنده	تولیدی	ردیف	مرکز	زنده	تولیدی
۱	آبادان		+	۱۸	قزوین		
۲	آذربایجان شرقی	+		۱۹	قم	+	
۳	آذربایجان غربی		+	۲۰	کرج		+
۴	اردبیل		+	۲۱	کردستان		+
۵	اصفهان		+	۲۲	کرمان		+
۶	ایلام		+	۲۳	کرمانشاه		+
۷	بوشهر	+		۲۴	کهگیلویه و بویراحمد		
۸	چهارمحال و بختیاری		+	۲۵	کیش		
۹	خراسان جنوبی		+	۲۶	گلستان		+
۱۰	خراسان رضوی		+	۲۷	گیلان		+
۱۱	خراسان شمالی		+	۲۸	لرستان		
۱۲	خلیج فارس		+	۲۹	مازندران		+
۱۳	خوزستان		+	۳۰	مرکزی		+
۱۴	زنجان		+	۳۱	مهاباد		+
۱۵	سمنان		+	۳۲	همدان		+
۱۶	سیستان و بلوچستان		+	۳۳	یزد		
۱۷	فارس		+				

تولیدی	زنده	جمع کل
۲۰	۹	
%۶۹	%۳۱	درصد کل

از مجموع ۲۹ مرکز استان، ۹ استان این برنامه را زنده و ۲۰ استان به صورت تولیدی آن را پخش می‌کنند.

* ارقام برای سهولت محاسبه گرد شده‌اند.

۱۴ فصلنامه فرهنگ مردم ایران

فرهنگ مردم ایران

شماره ۳۲ / بهار ۱۳۹۲

در پاسخ به سؤال بعدی یعنی زمان پخش برنامه «فرهنگ مردم» در مراکزی که این نوع برنامه را دارند، نتایج زیر به دست آمد:

جدول شماره ۲. وضعیت زمان پخش برنامه «فرهنگ مردم»

ردیف	مرکز	هفتگی	دو روز در هفته	ردیف	مرکز	هفتگی	دو روز در هفته
۱	آبادان	+		۱۸	قزوین		
۲	آذربایجان شرقی	+		۱۹	قم	+	
۳	آذربایجان غربی	+		۲۰	کرج	+	
۴	اردبیل	+		۲۱	کردستان	+	
۵	اصفهان	+		۲۲	کرمان	+	
۶	ایلام	+		۲۳	کرمانشاه	+	
۷	بوشهر	+		۲۴	کهگیلویه و بویراحمد		
۸	چهارمحال و بختیاری	+		۲۵	کیش		
۹	خراسان جنوبی	+		۲۶	گلستان	+	
۱۰	خراسان رضوی	+		۲۷	گیلان	+	
۱۱	خراسان شمالی		+	۲۸	لرستان		
۱۲	خلیج فارس	+		۲۹	مازندران	+	
۱۳	خوزستان		+	۳۰	مرکزی	+	
۱۴	زنجان	+		۳۱	مهاباد	+	
۱۵	سمنان		۳ روز	۳۲	همدان	+	
۱۶	سیستان و بلوچستان		+	۳۳	یزد	+	
۱۷	فارس		۳ روز				

جمع کل	هفتگی	دو روز در هفته
۲۰	۲۰	۹
درصد کل	٪۶۹	٪۳۱

همان‌طور که در جدول ۲ آمده است از میان ۲۹ مرکز دارای برنامه رادیویی «فرهنگ مردم»، تعداد ۲۰ مرکز (٪۶۹) دارای برنامه روتین هفتگی هستند و ۹ مرکز (٪۳۱) نیز دو روز در هفته (مراکز سمنان و فارس ۳ روز در هفته)

کندوکاوی در برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» شبکه‌های استانی ❖ ۱۵

این برنامه را از شبکه رادیویی استان خود پخش می‌نمایند. برنامه روتین این امکان را به مخاطب می‌دهد که علاوه بر شنود مستمر، با دست‌اندرکاران برنامه مشارکت فعال داشته باشد.

بی‌تردید به وجود آوردن بخش اسنادی و گنجینه‌ای برای مواد و عناصر فرهنگ مردمی جز با استمرار و روتین بودن برنامه و مشارکت فعال شنوندگان حادث نمی‌شود؛ از این رو پخش روتین و هفتگی این نوع برنامه‌ها یک مزیت نسبی برای دست‌اندرکاران رادیو و ایجاد گنجینه «فرهنگ مردم» هر استان در مراکز است.

در پاسخ به سؤالی مبنی بر تعداد سال‌هایی که برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» در مراکز تولید و پخش می‌شد، جدول زیر به دست آمد:
جدول شماره ۳. سال‌های پخش برنامه «فرهنگ مردم»

سال‌ها	مراکز
۱-۵	آبادان، آذربایجان شرقی، ایلام، خراسان جنوبی و شمالی، خلیج فارس، خوزستان، زنجان، سمنان، قم، کرج، کرمان، گلستان و گیلان
۶-۱۰	آذربایجان غربی، اردبیل، بوشهر، فارس، کرمانشاه، مازندران، همدان و یزد
۱۱-۲۵	اصفهان، سیستان و بلوچستان، کردستان، مهاباد
بالاتر از ۲۵ سال	خراسان رضوی
دقیق عنوان نشده	چهارمحال و بختیاری و مرکزی

مطابق جدول بالا مراکز آبادان، آذربایجان شرقی، ایلام، خراسان جنوبی و خراسان شمالی، خلیج فارس، خوزستان، زنجان، سمنان، قم، کرج، کرمان، گلستان و گیلان (در مجموع ۱۴ مرکز) بین یک تا پنج سال سابقه تولید و پخش این برنامه را دارند.

۱۶ ❖ فصلنامه فرهنگ مردم ایران

مراکزی چون آذربایجان غربی، اردبیل، بوشهر، فارس، کرمانشاه، مازندران، همدان و یزد (در مجموع ۹ مرکز) نیز بین شش تا ده سال تجربه پخش این برنامه رادیویی را دارند.

مراکز اصفهان، سیستان و بلوچستان، کردستان، مهاباد نیز بین ۱۱ تا ۲۵ سال به پخش این برنامه اقدام کرده‌اند.

شاخص‌ترین مورد، مربوط به مرکز خراسان رضوی با سابقه ۵۸ سال برنامه رادیویی «گرمانجی» و ۳۵ سال برنامه رادیویی «دهکده» است.

همان‌گونه که از جدول استنباط می‌شود (بدون توجه به تفکیک استانی برخی مناطق مثل خراسان)، سابقه پخش این برنامه رادیویی در مراکز از سابقه و پیشینه قابل توجهی برخوردار است و داشتن بخش اسناد و گنجینه اسناد «فرهنگ مردمی» را برای این مراکز ضروری می‌سازد.

سؤال پنجم در مورد مراکزی بوده که در طول سال ۱۳۹۱ برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» را پخش می‌کردند.

داده‌های مربوط به این سؤال نشان می‌دهد، از میان ۲۹ مرکزی که برنامه فرهنگ مردم پخش می‌کردند، ۲۶ مرکز (۹۰٪) در سال ۱۳۹۱ آن را تولید و پخش کرده‌اند اما در سه مرکز آبادان، ایلام و خلیج فارس (۱۰٪) این برنامه رادیویی در سال ۱۳۹۱ تولید و پخش نشده است.

سؤال ششم از مراکز در مورد پخش رادیویی «فرهنگ مردم» در سه ماهه اول سال ۱۳۹۲ بود که داده‌ها نشان می‌دهد از میان ۲۹ مرکزی که این عنوان برنامه را در فهرست پخش شبکه رادیویی استان خود داشتند، تعداد ۲۷ مرکز (۹۳٪) در سال جاری پخش این برنامه را ادامه داده‌اند و تنها دو مرکز (۷٪) یعنی آبادان و زنجان این برنامه را در فهرست پخش سه ماهه اول خود نداشتند.

سؤال هفتم در مورد مراکزی بوده که در آنها آرشیو یا گنجینه اسناد «فرهنگ مردم» موجود است:

کندوکاوی در برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» شبکه‌های استانی ❖ ۱۷

جدول شماره ۴. وجود آرشیو فرهنگ مردم در مراکز استان‌ها

ردیف	مرکز	بلی	خیر
۱	آبادان		+
۲	آذربایجان شرقی		+
۳	آذربایجان غربی	+	
۴	اردبیل		+
۵	اصفهان		+
۶	ایلام		+
۷	بوشهر	+	
۸	چهارمحال و بختیاری		+
۹	خراسان جنوبی		+
۱۰	خراسان رضوی	+	
۱۱	خراسان شمالی		+
۱۲	خلیج فارس	+	
۱۳	خوزستان	+	
۱۴	زنجان	+	
۱۵	سمنان	+	
۱۶	سیستان و بلوچستان		+
۱۷	فارس	+	
۱۸	قزوین	+	
۱۹	قم	+	
۲۰	کرج	+	
۲۱	کردستان	+	
۲۲	کرمان	+	
۲۳	کرمانشاه		+
۲۴	کهگیلویه و بویراحمد		+
۲۵	کیش	+	
۲۶	گلستان	+	
۲۷	گیلان	+	
۲۸	لرستان		+
۲۹	مازندران	+	
۳۰	مرکزی		+
۳۱	مهاباد		+
۳۲	همدان	+	
۳۳	یزد	+	

جمع کل	بلی	خیر
درصد کل	%۵۸	%۴۲

۱۸ فصلنامه فرهنگ مردم ایران

مطابق جدول شماره ۴ از میان ۳۳ مرکز موجود ۱۹ مرکز (۵۸٪) اظهار کرده‌اند که در مرکز خود بخش آرشیوی اسناد فرهنگ مردم را دارند و ۱۴ مرکز (۴۲٪) نیز اظهار کرده‌اند که فاقد بخشی به نام آرشیو فرهنگ مردم هستند.

در سؤال هشتم مواد نگهداری شده در گنجینه فرهنگ مردم مراکز سؤال شده است که این داده‌ها در جدول شماره ۵ نمایش داده شده است:

جدول شماره ۵. توزیع انواع مواد موجود در آرشیو «فرهنگ مردم»

ردیف	مرکز	عکس	نوار صدا	مطالب نوشتاری	ردیف	مرکز	عکس	نوار صدا	مطالب نوشتاری
۱	آبادان				۱۸	قزوین		+	
۲	آذربایجان شرقی				۱۹	قم			+
۳	آذربایجان غربی	+	+	+	۲۰	کرج			+
۴	اردبیل				۲۱	کردستان		+	+
۵	اصفهان				۲۲	کرمان	+		
۶	ایلام				۲۳	کرمانشاه			
۷	بوشهر		+		۲۴	کهگیلویه و بویراحمد			
۸	چهارمحال و بختیاری				۲۵	کیش	+	+	+
۹	خراسان جنوبی				۲۶	گلستان		+	
۱۰	خراسان رضوی	+	+		۲۷	گیلان		+	
۱۱	خراسان شمالی				۲۸	لرستان			
۱۲	خلیج فارس	+	+	+	۲۹	مازندران	+	+	+
۱۳	خوزستان				۳۰	مرکزی			
۱۴	زنجان				۳۱	مهاباد			
۱۵	سمنان				۳۲	همدان		+	
۱۶	سیستان و بلوچستان				۳۳	یزد		+	
۱۷	فارس		+						

کندوکاوی در برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» شبکه‌های استانی ❖ ۱۹

منظور از گنجیه اسناد یا آرشیو فرهنگ مردم، آرشیو نوشتاری و اسنادی است که راویان محلی یا گردآورندگان بومی از فرهنگ مردم آن استان نوشته یا جمع‌آوری کرده‌اند و برای برنامه «فرهنگ مردم» مرکز خود ارسال نموده‌اند و مسئولان برنامه نیز آنها را به شکل آرشیو جمع‌آوری کرده‌اند. این آرشیو علاوه بر نوشتار ممکن است شامل مواردی مانند عکس، نوار صدا و اشیای موزه‌ای نیز باشد. نمونه چنین آرشیوی در واحد فرهنگ مردم مرکز تحقیقات صداوسیما و رادیو ایران موجود است.

در سؤال نهم دلایل نداشتن آرشیو «فرهنگ مردم» خواسته شده که در جدول شماره ۶ به تفصیل به این داده‌ها اشاره گردیده است. همان‌طور که بررسی جدول شماره ۶ نشان می‌دهد، نبود پشتیبان، سهل‌انگاری، نداشتن متولی، نبود سرمایه، بی‌توجهی، نبود اهتمام عملی و کمبود فضا از جمله مواردی هستند که به عنوان دلایل نبود آرشیو برنامه فرهنگ مردم بیان شده‌اند.

جدول شماره ۶. دلایل فقدان آرشیو «فرهنگ مردم»

ردیف	مرکز	علت	ردیف	مرکز	علت
۱	آبادان	نبود پشته‌خانه قوی و نداشتن استمرار	۱۸	قزوین	-
۲	آذربایجان شرقی	تا کنون جمع‌آوری نشده است	۱۹	قم	-
۳	آذربایجان غربی	-	۲۰	کرج	-
۴	اردبیل	سهل‌انگاری و ضروری تلقی نشدن آن	۲۱	کردستان	-
۵	اصفهان	به دلیل حذف سالانه برنامه‌ها	۲۲	کرمان	-
۶	ایلام	نداشتن متولی	۲۳	کرمانشاه	نبود اهتمام جدی و کمبود فضای مناسب
۷	بوشهر	-	۲۴	کهگیلویه و بویراحمد	-
۸	چهارمحال و بختیاری	-	۲۵	کیش	-
۹	خراسان جنوبی	استقبال نکردن مردم	۲۶	گلستان	-
۱۰	خراسان رضوی	نبود سرمایه‌گذاری ویژه	۲۷	گیلان	-
۱۱	خراسان شمالی	کوتاه بودن فعالیت	۲۸	لرستان	-
۱۲	خلیج فارس	جزء وظایف مرکز نیست	۲۹	مازندران	تا کنون فکر نشده است
۱۳	خوزستان	-	۳۰	مرکزی	آرشیو مجزا وجود ندارد
۱۴	زنجان	-	۳۱	مهاباد	اقدام نشده است
۱۵	سمنان	-	۳۳	همدان	-
۱۶	سیستان و بلوچستان	بی‌توجهی	۳۳	یزد	-
۱۷	فارس	-			

کندوکاوی در برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» شبکه‌های استانی ❖ ۲۱

الزامات ایجاد آرشیو فرهنگ مردم

در ماده ششم اساسنامه سازمان صداوسیما^۱ آمده است که با توجه به نیازهای بومی و فرهنگی مناطق مختلف کشور، شبکه‌های محلی در مراکز استانی تأسیس می‌شوند و از مهم‌ترین محورهای فعالیت این شبکه‌ها معرفی و ترویج فرهنگ بومی است.

بررسی حاضر نشان می‌دهد، در اغلب مراکز استان‌ها، معرفی و ترویج فرهنگ بومی از طریق برنامه «فرهنگ مردم» شبکه رادیویی استانی صورت می‌گیرد ولی آنچه که کمتر توجه شده جمع‌آوری اسناد، دست‌نوشته‌ها، خاطره‌نوشته‌ها، قصه‌ها و افسانه‌ها، ادبیات شفاهی، اشعار، زبانزدها، مشاهدات و مطالب دیگر در موضوعات فولکلور از سوی دست‌اندرکاران برنامه رادیویی فرهنگ مردم مراکز استان‌هاست. از این رو، با توجه به قدمت برنامه‌سازی رادیویی مراکز استان‌ها در زمینه موضوع «فرهنگ مردم» و ساماندهی نشدن روند شکل‌گیری بخش اسنادی، پیشنهادهایی ارائه می‌گردد:

۱. زمینه‌سازی با نگاهی تخصصی و علمی

۱-۱. «فرهنگ مردم» یک موضوع تخصصی است. از این رو تهیه‌کننده و سردبیر برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» باید واجد تخصص و تحصیلات مرتبط با این حوزه باشند.

۱-۲. مدیر رادیویی گروه اجتماعی- فرهنگی که در آن گروه برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» تهیه و تولید می‌شود، لازم است اطلاعات کافی در زمینه «فرهنگ مردم»، فولکلور و اهمیت فرهنگ بومی داشته باشد.

۲. ارتقای برنامه با مشاهده و بازدید

۱. برای مطالعه بیشتر رجوع شود به: گردآورندگان (۱۳۹۰) قوانین و مقررات اداری بنیادین حاکم بر سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، کتاب اول، ج ۲، تهران: اداره کل سیستم‌ها و روش‌ها، مدیریت تدوین و توسعه روش‌ها و مطالعات تطبیقی.

۱-۲. بازدید از برنامه «فرهنگ مردم» رادیو و آرشیو اسناد واحد فرهنگ مردم مرکز تحقیقات صداوسیما و گفتگو با دست‌اندرکاران این دو مجموعه، آگاهی برنامه‌سازان و مسئولان رادیویی مراکز استان‌ها را درخصوص ایجاد گنجینه اسناد فرهنگ مردم افزایش می‌دهد.

۲-۲. مدیران کل مراکز با علم به اهمیت این آرشیوسازی و ارتقای برنامه می‌توانند با دادن مأموریت‌های یک روزه به دست‌اندرکاران برای بازدید از روند تولید برنامه رادیویی فرهنگ مردم و آرشیو فرهنگ مردم مرکز تحقیقات آنها را در جریان چگونگی روند برنامه‌سازی رادیویی و آرشیوسازی اسناد فرهنگ مردم قرار دهند.

۳. فراگیری با دوره آموزشی و انتقال تجربه

برگزاری دو روزه دوره‌های آموزشی از سوی دست‌اندرکاران برنامه «فرهنگ مردم» رادیو (سراسری) و واحد فرهنگ مردم مرکز تحقیقات برای تهیه‌کنندگان و سردبیران برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» مراکز و آشنایی آنان با

کندوکاوی در برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» شبکه‌های استانی ❖ ۲۳

چگونگی ساخت برنامه و آرشیو مطالب و مراحل ایجاد گنجینه فرهنگ مردم راهگشاست.

۴. بهره‌گیری از فناوری ایجاد مرکز اطلاعات (دیتاستر)

۴-۱. امروزه فناوری‌های موجود، ایجاد آرشیو را امکان‌پذیرتر کرده است. نرم‌افزارها و رایانه‌های موجود با کوچک‌سازی و چابک‌سازی به ایجاد و شکل‌گیری آرشیو کمک می‌کنند. امروزه دیگر نیازی به بخش و اتاق و امکانات اداری نیست. اگر تهیه‌کننده و سردبیر برنامه بتوانند امکان جذب و جلب مخاطب بومی آگاه (معلمان، دانشجویان، معمرین، معتمدان و افراد تحصیل‌کرده بومی) را برای یک تعامل و ارسال مطالب فرهنگ مردمی به وجود آورند، این اسناد از طریق نرم‌افزارهای رایانه‌ای قابل آرشیو هستند. نمونه این کار در آرشیو واحد فرهنگ مردم مرکز تحقیقات انجام شده که الگویی برای این امر به شمار می‌رود.

۴-۲. آرشیوهای در مراکز به همراه گنجینه اسناد فرهنگ مردم مرکز تحقیقات و برنامه فرهنگ مردم شبکه سراسری، یک مرکز اطلاعات (دیتاستر) را به وجود می‌آورند؛ که در آینده همه مراکز می‌توانند از آن استفاده نمایند.

جمع‌بندی

همان‌طور که پیشتر اشاره شد، جامعه ایرانی و گستره فرهنگی آن با توجه به تنوع فرهنگی و جغرافیایی، این موقعیت را برای برنامه‌سازان رادیویی مراکز فراهم می‌آورد که به موضوع فرهنگ بومی خود اهتمام ورزند و با در نظر گرفتن مصوبات سازمانی برای معرفی و ترویج فرهنگ بومی، محتوای عناصر فرهنگ عامه را در قالب برنامه‌های رادیویی، از جمله برنامه «فرهنگ مردم» ارائه نمایند.

۲۴ ❖ فصلنامه فرهنگ مردم ایران

مرحوم انجوی شیرازی^۱ با علاقه‌ای که به موضوع فرهنگ عامه داشت، به همت خود آرشیو فرهنگ مردم در رادیو را پایه‌گذاری کرد که فعالیت آن تا امروز در مرکز تحقیقات ادامه یافته است. انتظار این است که با توجه به خدماتی که واحد فرهنگ مردم مرکز تحقیقات و رادیو در خصوص تداوم آرشیو اسناد و بهره‌برداری تولیدی و تحقیقاتی^۲ همچون برنامه‌سازی، انتشار فصلنامه، تدوین و انتشار کتاب و امکان استفاده تحقیقاتی برای محققین - ارائه کرده‌اند، آرشیو مراکز نیز حائز این شرایط گردند.

مرحوم انجوی شیرازی با علاقه‌مندی خود به فرهنگ مردم و با سعی و تلاش وافر گنجینه‌ای از فرهنگ مردم را به یادگار گذاشت که نه تنها هنوز برقرار است بلکه افرادی مانند پرفسور مازلف یا مؤسساتی چون بخش دانشنامه فرهنگ مردم ایران در دایره‌المعارف بزرگ اسلامی آن را غنی‌ترین و ارزشمندترین ظرفیت در حوزه فرهنگ عامه قلمداد می‌کنند و حاضر به خرید آثار یا چاپ مشترک آنها هستند.

بخش اسناد (یا گنجینه) برنامه رادیویی فرهنگ مردم در مراکز به عنوان سرمایه فرهنگی هر مرکز می‌تواند با آگاهی و علاقه‌مندی دست‌اندرکاران رسانه به فرهنگ بومی ایجاد گردد و مرجع برنامه‌سازی و مطالعات فرهنگی متنوع قرار گیرد.

۱. برای مطالعه بیشتر رجوع کنید به: کیوان شمیرانی (۱۳۶۸) راهنما برای کندوکاو در فرهنگ مردم و حفظ و اشاعه آن، تهران: فرهنگ مردم مرکز تحقیقات صداوسیما.

کندوکاوی در برنامه رادیویی «فرهنگ مردم» شبکه‌های استانی ❖ ۲۵

منابع

الف) کتاب

۱. استریناتی، دومینیک (۱۳۸۰) مقدمه‌ای به نظریه‌های فرهنگ‌عامه، ترجمه ثریا پاک‌نظر، تهران: گام نو.
۲. شمیرانی، کیوان (۱۳۶۸) راهنما برای کندوکاو در فرهنگ مردم و حفظ و اشاعه آن، تهران: مرکز فرهنگ مردم صداوسیما.
۳. گردآورندگان (۱۳۹۰) قوانین و مقررات اداری بنیادین حاکم بر سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، کتاب اول، چ ۲، تهران: اداره کل سیستم‌ها و روش‌ها، مدیریت تدوین و توسعه روش‌ها و مطالعات تطبیقی.
۴. هرور، استوارت، ام. و بای، ناتلاند (۱۳۸۲) بازاندیشی درباره رسانه، دین و فرهنگ، ترجمه مسعود آریانی‌نیا، تهران: انتشارات سروش و مرکز تحقیقات و مطالعات سنجش برنامه‌ای صداوسیما.

ب) مقاله

۱. دهشیری، محمدرضا (۱۳۸۸) «رسانه و فرهنگ‌سازی»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره دوم، ش ۸.

ج) انگلیسی

1. Tomlinson, J. (1999) **Globalization and Culture**, Cambridge: Polity Press.
2. Cress.J (1988) **Communication and Culture**, Kensinjton: University of New South Weales Press.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی